

HELKKILÄN HELLMAN-SUKU

SUKU TUTUMMAKSI – tapahtuma 25.3.2017

Jouko Helomaa: **Yhtä ja toista Juho Helomaasta**

Taustaa

Vastasin myönteisesti Tapio Suvannon tammikuun lopulla minulle esittämään pyyntöön kertoa Suku tutummaksi-tapahtumassa Juho Helomaasta. Aiheesta ei Tapion soittaessa meistä kumpikaan tiennyt juuri mitään, joten päädyimme minulle paljon vapauksia antavaan esitykseni nimeen Yhtä ja toista Juho Helomaasta. Juho Helomaa oli isoisäni isä eli isäni Ilmari Helomaan isän Hannes Helomaan isä.

Mistä aiheesta ja miltä pohjalta puhua? Päädyin läpikäymään ja lukemaan hallussani olevan sukuun liittyvän aineiston sekä aikaisempaa perinpohjaisemmin sukumme kotisivut. Kaksi asiaa nousi esiin: kotiurut, urkujen korjaaminen, rakentaminen ja tietysti soittaminen, ja toisena ammatin valinnasta seurannut ”kiertolaisen” elämä. Päädyin jälkimmäiseen, koska siitä oli enemmän tietoa löydettävissä.

Lapsuus ja nuoruus

Juho Hellman ja hänen kaksossisarensa Eeva Hellman syntyivät Virkun torpassa 7.9.1842 (sittemmin Helkkilän torppa ja Helkkilän talo). Heidän vanhemmat Emanuel ja Liisa Hellman kuuluivat heränneisiin, kunnioitettiin, pelättiin ja rakastettiin Jumalaa ja vanhempia, veisattiin hengellisiä lauluja ja virsiä. Lapset kasvatettiin pietismin hengen mukaisesti ja tämä vaikutus näkyy vahvana kaikkien kuuden lapsen myöhemmässä elämässä. Juhon veljet olivat Juhoa vanhempia, Samuel lähes 4 vuotta ja Kustaa 7 vuotta. Samuel ja Kustaa olivat isäänsä auttamassa torpan töissä. Juho oli varreltaan hintelä eikä samassa määrin osallistunut torpan töihin. Sisarusarja oli opinhaluista, mutta koska kouluja ei vielä ollut, opettelivat pojat keskenään lukemisen ja kirjoittamisen taidot. Myöhemmällä iällä kirjoittamassaan kirjeessä Juho kirjoittaa: *... 10-vuoden vanhana luin kaiken aapisen, katekismuksen ja Svebeliuksen ulkoa ja elin kaksoissisareni Eevan kanssa onnellista lapsenelämää.*

Ammattiin kiertokoulun opettajaksi Taivassaloon 1863

Vanhemmat päättivät laittaa Juhon kouluun tämän veljen Samuelin tavoin. Vuoden 1863 alussa Juho opiskeli Turussa Bell-Lancaster-koulussa (Turun lukkarikoulu). Samuel oli käynyt samaa koulua 1859 ja sukukirjassa Samuelin kohdalla kerrotaan: *Tämän koulun oppi-aineisiin kuului tavaus- ja lukutaito, uskonto, ulkoluku, kaunokirjoitus, käytännön laskento sekä hyvän ym. yleishyödyllisten asiain opetus.* Opetusohjelmaan kuului lisäksi ensiavun antamista loukkaantumis- ja sairaustapauksissa, haavojen ja luunmurtumien sitomista ja rokotukset. Netti kertoi Bell-Lancaster koulun toimineen Turussa poikien opinahjona 1843 – 1870. Opetusmenetelmät olivat uudenaikaiset: opettajia valmistavana laitoksena edistyneemmät oppilaat osallistuivat tovereidensa opetukseen. Opetusnäytteet suoritettuaan oppilas sai aihealueesta todistuksen, jotka toimia haettaessa liitettiin hakuasiakirjoihin. Koulusta valmistuttiin 3:ssa

kuukaudessa kiertokoulun opettajiksi (kansanlasten opettajiksi, vähälasten opettajiksi). Koulun opetusaineisiin ei kuulunut laulu eikä soitto, joten ne taidot oli hankittava yksityisesti.

Mistään asiakirjoista en ole löytänyt mitään mainintaa maksoiko koulunkäynti jotain, missä Juho asui ja miten kustansi asumisen ja elämisen.

... suoritettuaan sen aikuiset lukkari- ja urkurikoulut... Juho nimitettiin kiertokoulun opettajaksi Taivassalon emäseurakuntaan. Toimen hän aloitti 1.9.1863. Taivassalossa kiertokoulu toimi 6 viikon jaksoissa eli koulupaikka vaihtui samassa tahdissa. Seurakunnan urkurilta Juho sai lisäopetusta urkujen soitossa.

Taivassalossa Juho toimi kesään 1865 saakka asuen Taipaleen kylässä. Tiedossa ei ole Juhon asuinpaikka Taipaleen kylässä eikä missä määrin Juho asui kiertokoulupaikoissa.

Loimaalle 1866

Taivassalosta Juho muutti Loimaalle 1866 kiertokoulun opettajaksi, josta toimesta hänen veljensä Samuel samanaikaisesti muutti Maarian kanttori-urkuriksi ja opettajaksi. Toimen hoitaminen alkoi 12.2.1866 Loimaan Ala-Lähteellä. Juhon asuinpaikaksi löysin rippikirjoihin perustuvan tiedon Loimaan pappila.

Loimaan ajalta en löytänyt merkintöjä toimen hoitamisesta vaikka Juhon Loimaan pesti kesti noin 9 vuotta päättyen 1875.

Juhon elämän kannalta merkittävä tapahtuma oli avioituminen: 7.7.1872 noin 29-vuotiaana Juho vihittiin Asikkalasta olevan neiti Natalia Karoliina Sundbergin (s. 4.9.1844) kanssa. Vihkiminen tapahtui Raumalla Helkkilän salissa.

Jyväskylän seminaari 1874

1874 Juho päätti lähteä opintielle tavoitteena kansakoulunopettajaksi pätevöityminen Jyväskylän kansakoulunopettajaseminaarissa. Juho ja Natalia muuttivat Jyväskylään. Seminaari alkoi 20.8.1874, seminaarin kesto 3 kuukautta. Seminaariin oli pääsyttökinto, minkälainen, ei ole tiedossa. Ilmeisesti kuitenkin melko vaikea. Veljelleen Kustalle Juho kirjeessä kertoo: *... ilmoitan, että olen nyt suorittanut vaikean sisäänpääsyttökinnon. --- 63:sta hakijasta hyväksyttiin 36, joista minä olin yksi. Monen, jotka olivat tulleet aina 50 penikulman päästä täytyi itkusilmissä mennä pois.* Heikentyneen terveyden tilansa tähden Juho joutui keskeyttämään seminaariopintonsa. Seminaarista Juho sai 28.10.1874 seminaarin johtajan K G Leinbergin allekirjoittaman todistuksen: *Juho Hellman on tämän lukukauden alusta viime syyskuun 27 päivään asti ollut oppilaana seminaarin ensimmäisellä luokalla ja sen jälkeen hospitanttina käynyt kuuntelemassa luentoita.*

Jyväskylässä 29.9.1874 syntyi Juhon ja Natalian esikoinen Vieno Johannes (Hannes).

Perhe muutti Jyväskylästä joulukuksi takaisin Loimaalle. Tiedossani ei ole missä perhe Jyväskylässä asui, miten hoidettiin elämisen kustannukset ja oliko seminaarissa opiskelumaksuja.

Perniöön 1875

Perniön emäseurakuntaan oli päätetty ottaa 2 kiertokoulunopettajaa. Juho oli hakenut kiertokoulun opettajan tointa Perniöstä ja 13.8.1875 seurakunta päätti valita Juhon toiseksi opettajaksi. Perniössä hän sitten 1.11.1875 alkaen teki pitkän 30 vuotta jatkuneen elämäntyön eläkkeelle jäämiseen 1905 saakka.

Kiertokoulun opettajan palkka oli 325 markkaa vuodessa, mikä vastaisi tänä päivänä runsasta 1.300 euroa vuodessa.

Perniössä lapsille opetettiin tavausta, sisälukua, katekismusta, raamatun historiaa, laskentoa ja kirjoitusta, sekä halukkaille mittausopin, historian ja maantiedon ensimmäisiä alkeita. Opetusjakson päättyessä pidettiin oppilaille julkinen tutkinto. Opetustoimessaan Juho oli uudenaikainen, antoi kehittyneempien oppilaiden opettaa aakkosia aloitteleville, antoi halukkaille erityisopetusta esim laskennossa. Juholla oli kyky saada lapset oppimaan.

Perniössä perheellä vuosina 1875 – 1882 oli 4 asuinpaikkaa: Lupajan Uusitalo (Pietarintalo), silloin vanhainkoti eli vaivaistalo - nykyään tyväenopistona , Kyynimäen Ylöstalo (Krouvari) - nykytila ei tiedossa, Prestkulla (Sillanpää), silloin kappalaisen asunto - nykyään lääkäripariskunnan asuintalo, Tuomolan tilan pienrivi - Tuomolan tila edelleen olemassa. Kiertokoulu toimi 3 kuukauden jaksoissa eli koulupaikka vaihtui 3 kuukauden välein. Ainakin jossain määrin Juho yksin ja jopa perheineen asui kiertokoulupaikoissa.

Perhekin kasvoi tänä aikana: Armas Väinö syntyi 29.6.1876 ja Hellä Helma 2.10.1879 .

Perheen kasvaessa muutot paikasta toiseen tulivat entistä rasittavimmiksi ja erityisesti Natalia halusi perheen asettuvan aloilleen. Niinpä 1881 Juho osti Ervelän kylästä Tuomolan-tilasta maa-alan, jolle talkoovoimin siirrettiin ja kunnostettiin Juhon ostama vanha Laaksola-niminen asuinrakennus . Rakennus käsitti kamarin, keittiön leivinuunilla ja eteistilan. Perhe muutti Laaksolaan 1882 ja asui siellä Juhon eläköitymiseen saakka. Joitain vuosia myöhemmin rakennusta laajennettiin 2:lla kamarilla. Laaksolassa asuivat äiti Natalia lapsineen ja Juho silloin kun ei yöpynyt kiertokoulupaikoissa. Täysin valmiiksi istutuksineen ja viljelyksineen talo saatiin 1888 mennessä

Kuva albumiin pyritään toimittamaan pikapuolin Perniön karttapiirros, johon merkitty asuinpaikat, sekä valokuvat nykyisistä Lupajasta (pitkä punainen rakennus) , Prestkullasta (vaaleaksi maalattu rakennus) ja Laaksolasta (pienempi punainen rakennus) sekä lisäksi Juho Hellmanille tärkeästä Perniön Raittiusyhdistys Sulku I:lle hankitusta Suoja-kokoustalosta..

Urut

Juho rakasti musiikkia ja soittamista. Vuonna 1875 Juho osti Teijon tehtaiden kirkon käyttökeltomina poistetut urut . Sukukirja I:n mukaan *3 kuukauden työn jälkeen urut olivat hyvin toimivat ja kaunisääniset. Juho kuljetti urkuja mukanaan koulutaloihin siten rikastuttaen ja elävöittäen opetusta.* Juho möi urut johonkin taloon 1892, eikä urkujen sen jälkeisistä vaiheista ja myynnin syistä ole tietoa. Soittokone- ja urkuosaamisen ansiosta Juho toimi neuvonantajana ja oli mukana rakentamassa Kustaa veljelle pöytäurkuja, jotka valmistuivat 1879, ja jotka 1935 lahjoitettiin Rauman museolle.

Raittius

40-vuotiaana 1882 Juho päätti ryhtyä ehdottoman raittiiksi. Hän oli 1883 aktiivisesti mukana perustamassa Perniön Raittiusyhdistys Sulku I:sta toimien jonkin aikaa 1885-1886 puheenjohtajana, joitain vuosia johtokunnassa ja Ervelän piirin esimiehenä. Raittiustyössä Juho oli vahvasti mukana. Hän oli Perniössä raittiusliikkeen innokas levittäjä. Hän on kirjoittanut lukuisia raittiutta edistäviä runoja, kiertänyt raittiusyhdistysten tilaisuuksissa puhumassa, pitämässä esitelmiä ja lausumassa pidettyjä runojaan raittiusjuhlissa eri puolilla maata, jopa Oulussa saakka. Kokouspaikaksi yhdistykselle ostettiin 1892

kokoustaloksi Suoja-nimen saanut kiinteistö, joka vuonna 1910 myytiin, ja jossa varmasti Juho on monet kirjoittamansa raittiusrunot esittänyt. Perniön Raittiusyhdistys Sulku I:n 50-v.kertomuksessa todetaan: *Opettaja Juho Hellman oli niinkään varsinkin alkuaikoina yksi seuran innokkaimpia ja toimeliaimpia jäseniä. Esitelmillä ja varsinkin onnistuneilla raittiusrunoillaan hän on kantanut arvokkaan osan yhdistyksen juhlien ja kokousten ohjelmiin.*

50-vuotias 7.9.1892

Juho on kirjeessä kirjoittanut: *Tämä vuosi on minulle harvinaisen huomattava: Olen nyt elänyt 50 vuotta, ollut opettajana 30 vuotta, avioliitossa 20 vuotta, ehdottomasti raitis ja oman kodin omistaja 10 vuotta.* Opettajavuodet 30 vuotta kertyivät: Taivassalo 3 vuotta, Loimaa 9 vuotta ja Perniö 18 vuotta.

1890-luku – kirjallinen tuotanto

Vuosikymmen oli näin Juho Helomaan historiaa ja tekoja tarkastelevan kannalta hiljaista aikaa. Alkuun ajattelin, että vuosikymmen on mennyt opetustoimessa ja raittiustyössä. Päästessäni katsomaan ja lukemaan Juhon julkaisuja totesin Juhon olleen varsin luova 1890-luvulla. Silloin on julkaistu kaikki tiedossani olevat Juhon runoteokset: 1881 Pilarunoja raittiuskokouksissa lausuttavaksi ja kotona luettavaksi, 1892 Uskonnollisia veisuja kotihartaudeksi ja Lempilauluja Nuorisolle, 1892 Isänmaallisia lauluja nuorisolle, 1895 (tai ennen) Kiehkura Kertomarunoja. Runoteokset jakautuvat isänmaallisiin, hengellisiin, nuorisolle tarkoitettuihin ja raittiutta edistäviin.

Teoksen Isänmaallisia Lauluja Nuorisolle *runoelmista on Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran tutkiakunta antanut (kirjeessään lokakuun 26 p. 1886) seuraavan arvolauseen: Runojenne puhdas siveellinen ja samalla harras isänmaallinen henki on kiitettävä.*

Seuraavalla vuosituhanella Juho Helomaa toimi myös proosakirjailijana. Vuonna 1909 ilmestyi Muistelmia Rauman Kaupungin entisistä ja nykyisistä vaiheista.

Eläköityminen

Juhon ja Natalian tytär 1879 syntynyt Hellä Helma valmistui kansakoulun opettajaksi Jyväskylän seminaarista, sai 1902 paikan Huittisista ja muutti Perniöstä Huittisiin. Ilmeisesti Juho asui usein koulupaikoissaan ja matkusti raittiustiikkeen asioissa, koska puoliso Natalia muutti Helman mukana Huittisiin, ja Laaksola jäi kylmilleen. Laaksola myytiin vuonna 1904, kauppahinta 1.750 markkaa vastaten nykyrahassa noin 8.000 euroa.

Perniön seurakunnan kirkolliskokous 24.9.1905 päätti maksaa Juho Helomalle eläkkeenä 300 mk vuodessa vastaten nykyrahassa 1.400 euroa/vuosi. Lisäksi Senaatti 1914 myönsi Juholle kertaeläkkeen 200 mk eli nykyrahassa 800 euroa. Juhon erottua kiertokoulun opettajan toimesta, muuttivat puoliset, Juho Perniöstä ja Natalia Huittisista, vanhuuden päivikseen Juhon rakastamalle Raumalle. Raumalla he asettuivat asumaan Turun tullis olevaan sukulaisen Mari ja Juho Heinosen omistamaan asuinkiinteistöön. Yritin löytää sukukirja I:stä sopivat henkilöt: mahdollisesti taulun 8 Maria ja Kustaa Heinonen. Suku tutummaksi-tapahtumassa minulle kerrottiin Maria Heinosesta, jolla ollut kiinteistö Pitkä Eteläkadun Turkuun vievän tien päässä. M.A.Knaapisen teoksessa Kansansivistystyö Perniössä 1922 todetaan ... *Myöhemmät elinvuotensa vietti H. syntymäseudullaan Raumalla (jonkun ajan Eurassa), ...* . Suvun asiakirjoista en ole löytänyt mitään tietoa Eurassa asumisesta.

Eläköidyttyään Juho ja Natalia muuttivat Hellman-sukunimensä Helomaaksi vuonna 1906..

Ai Hellmanni vai

Isoisäni isä Juho Hellman kuoli 74-vuotiaana sisarussarjansa viimeisenä 25.2.1917. Perniössä Juho toimi kiertokoulunopettajana 30 vuoden ajan ja oli aktiivisesti mukana raittiusliikkeen asioissa lähes 10 vuotta. Melko varmasti kaikki vanhemmat perniöläiset ovat vanhemmiltaan ja isovanhemmiltaan kuulleet Juho Hellmanista . Knaapilan teoksessa todetaan: *Hänen työnsä jätti paljon jälkeä Perniöön.*

Marja (sisareni) ja Maarit (ed.tytär) Pakkalan kanssa saimme elokuussa 2010 tilaisuuden tavata perniöläinen kotiseutuneuvos Antero Peijonen ja hänen opastuksellaan käydä katsomassa Juho Helomaalle tärkeitä kiinteistöjä Laaksolaa, Lupajan Uusitaloa, Prestkullaa, Tuomolaa sekä Suojaa (Raittiusyhdistys Sulku). Tästä kiitokset kuuluvat Paula Karlssonille. Paula ystävänsä, sukututkimuskollega Pirkko Liskolan kanssa olivat tavanneet Antero Peijosen, ja Paula oli Peijoselle kertonut hänellä olleen Perniössä toiminut isosetä Juho Helomaa. Tähän Peijonen oli heti todennut ***Ai Hellmanni vai*** .

Jouko Helomaa

Lopuksi lausuin (luin) Juhon kirjoittaman runon Käynti koulumestarin luona.